

מכון מניטו

כי עיצוון – פרשת שמיני

הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנגי, ידידיה ונגרובר, ואיתי קולין

וְיִהְיֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי...

לשלישי. עמד קהת והורידה משלישי לשני. עמד עמרם והורידה משני לראשון. עמד משה והורידה מלמעלה למטה. (בראשית רבה, יט, ג).

למעשה, ה' הוא רחוק וקרוב, בו זמנית. עבור האדם, ה'שכינה' היא החוויה של הקירבה על אף הריחוק האינסופי. והנה, מסביר המדרש, השכינה מתרחקת מרקיע לרקיע עם קלקול המצב המוסרי. והדבר נכון הן לפרט והן לכלל – לכלל החברה או כלל האנושות.

עם חטא אדם הראשון השכינה הסתלקה לרקיע הראשון, ועם חטאי הדורות שאחריו, אותה קירבה חיונית אל הנוכחות האלוהית הסתלקה בהדרגה לשמים ולשמי השמים. עם הסתלקותה אבדו טעם ההוויה וטעם החיים, ורק רישומם נאסף על ידי הצדיקים והקדושים.

עם אברהם, יצחק ויעקב, דור אחרי דור, ועם התגבשותה של זהות ישראל והחזרה למדרגת 'אדם', השכינה שבה אט אט מהשמים אל הארץ. כאן היא תיפגש עם שרידי העלמותה, ותאדיר אותם לגאולת העולם.¹

הדבר קורה בדורו של משה – השכינה שבה לארץ ככימי בריאת שמים וארץ, שנאמר: "וַיַּרְדֵּה ה' עַל הָרֹם סִינַי" (שמות יט, כ).

והנה, מאז חורבן בית המקדש השכינה שוב בגלות. משמעות היות 'שכינה בגלותא' איננה רק שהיא מלווה את עם ישראל בגלויותיו, סובלת את סבלו ומתענה בעינויו.² האבלות על הסתלקות השכינה איננה רק אבלותו של האדם אשר נשללה ממנו אותה נוכחות אלוהית. אבלות זו היא גם של הבורא עצמו הנמצא 'בגלות' מעולמו.

על כך אומרים חז"ל: "דיו לאבל שיעמוד באבלו!" (סנהדרין צז, ב).³

יש כוח הפועל מאחורי הדרישה לשים קץ לגלות ולשוב למקום השכינה. כוח זה איננו רק כמיהתו של האדם לסיום אבלותו, אלא גם כמיהתו של ה' לשוב אל שמחתו כבורא.⁴ ומכאן נובעת, כפי שמסבירים חכמינו, הוודאות של גאולת ישראל.

הפרשה מתחילה בחנוכת המשכן שנבנה על ידי דור יוצאי מצרים. החנוכה התרחשה בראש חודש ניסן של השנה השנייה למסע במדבר, דהיינו שנה לאחר שהסתיים המסע הארוך של משפחת האבות אל תוך מצרים, התרבות הגדולה של זמנם.

הפרשה מתחילה במילים "וְיִהְיֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי" (ויקרא ט, א). יום זה הוא "הַשְּׁמִינִי" מכיוון שהוא בא למחרת 'שבעת ימי המילואים', שבעת ימי התבודדות, תשובה והזדככות, שבהם אהרון ובניו, בהנהגתו של משה, התקדשו על מנת להיות ראויים למלא את תפקידם במערכת היחסים החדשה בין ה' ובין העולם, המתחילה ביום זה.

ראש חודש ניסן זה מקבל חשיבות עצומה, עד שחכמינו ז"ל משווים אותו ליום בריאת העולם:

תניא: אותו היום הייתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ. כתיב הכא (=כתוב כאן): "וְיִהְיֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי" וכתיב התם (=וכתוב תם): "וְיִהְיֶה עָרֵב וְיִהְיֶה בִקְרֹ" (מגילה י, ב).

ואכן, לראשונה מאז אדם הראשון – השכינה עומדת לשכון בארץ, בעולמם של בני האדם, באופן קבוע, בקרב ציבור שלם, ולא באופן ארעי כפי שקרה עד כה, כאשר הייתה התגלות אלוהית נקודתית לאבות או לנביאים, כל אחד בהתאם למדרגתו ולזכויותיו.

השכינה, כלומר ודאות הנוכחות האלוהית בעולם, ודאות קרבתה, ודאות ההכרה שהעולם אינו תוצר המקרה אלא יסודו מרצון עליון – ודאות ממשית זו תלויה בהתנהלות המוסרית של האדם.

וכך לשון המדרש:

עיקר שכינה בתחתונים הייתה. כיוון שחטא אדם הראשון – נסתלקה שכינה לרקיע הראשון. חטא קין – נסתלקה לרקיע השני. דור אנוש – לשלישי. דור המבול – לרביעי. דור הפלגה – לחמישי. סדומים – לששי. ומצרים בימי אברהם – לשביעי.

וכנגדם עמדו שבעה צדיקים, ואלו הם: אברהם, יצחק ויעקב, לוי, קהת, עמרם, משה. עמד אברהם והורידה לששי. עמד יצחק והורידה מששי לחמישי. עמד יעקב והורידה מחמישי לרביעי. עמד לוי והורידה מן הרביעי

¹ על פי קבלת האר"ז ז"ל, בעת הסתלקות האור מהכלים נשאר בהם רושם מאותו האור (רשימו), והוא שיאפשר את חזרת האור לכלים בעת התיקון (ה"ע).

² "כל זמן שישראל משועבדין, כביכול שכינה משועבדת עמהם" (מכילתא, פרשת בא, יד).

³ רש"י, שם: "...אפילו בלא תשובה נגאלין".

⁴ "רבי עקיבא אומר... כביכול אמרו ישראל לפני הקב"ה: 'עצמן פדית!' (מכילתא, פרשת בא, יד).